

ÉPOQUE: YMPÄRISTÖOHJELMA LAADUKKAASEEN YLIOPISTO-OPETUKSEEN

O1:

YMPÄRISTÖOHJELMA: TARVE AJANKOHTAISIIN YMPÄRISTÖASIOIHIN KESKITTYVÄLLE OPETUSSUUNNITELMALLE

PROJEKTIN KOORDINAATTORI

University of Ioannina (Kreikka)

PROJEKTIN YHTEISTYÖKUMPPANIT

Helsingin Yliopisto (Suomi)

Hellenic Open University (Kreikka)

Universita degli Studi di Napoli Federico II (Italia)

BEST Institut für berufsbezogene Weiterbildung und Personaltraining GmbH (Itävalta)

Projects in Motion (Malta)

Projektin nimi:	ÉPOQUE: Ympäristöohjelma laadukkaaseen yliopisto-opetukseen
Projektin numero:	2014-1-EL01-KA200-001373
Julkaisun nimi:	1: Ympäristöohjelma: Tarve ajankohtaisiin ympäristöasioihin keskittyvälle opetussuunnitelmalle
Tuottaja:	BEST Institut für berufsbezogene Weiterbildung und Personaltraining GmbH
Päiväys:	09/03/2015
Vahvistettu:	20/03/2015
Suomennos:	29/04/2015

Tiivistelmä

Tämä asiakirja on ensimmäinen julkaisu projektissa ÉPOQUE: Ympäristöohjelma laadukkaaseen yliopisto-opetukseen. EPOQUE projektin tavoite on edistää tulevien opettajien ja koulutusalan ammattilaisten, luonnontieteiden ja teknisten alojen asiantuntijoiden erikoistumista yliopiston tutkinto- ja aikuiskoulutuskursseihin helposti sisällytettävissä olevan ympäristöoppaan avulla, joka tähtää osallistujien työllistymiskyvyn nostamiseen. Projekti tuottaa uuden sukupolven vihreitä asiantuntijoita osaksi korkeakoulujen sekä pienten ja keskisuurten yritysten yhteistyökenttää.

Julkaisu: *Ympäristöohjelma- Tarve ajankohtaisiin ympäristöasioihin keskittyvälle opetussuunnitelmalle* on asiakirja, joka pyrkii tekemään yhteenvedon ympäristöopetuksen nykyisestä tilasta osallistujamaiden yliopisto- ja aikuiskoulutusta tarjoavien tahojen opetussuunnitelmissa. Yhteistyökumppanit Suomessa, Kreikassa ja Italiassa ovat tutkineet aihetta yliopisto-opetuksen osalta ja kumppanit Itävallassa sekä Maltalla ovat keskittyneet aikuiskoulutuksen tarjoajiin. Yhteistyökumppanit ovat selvittäneet opetussuunnitelmien ympäristöasioiden kattavuutta erikseen valittujen yliopistojen ja aikuiskoulutusta tarjoavien tahojen osalta kirjallisuuskatsauksena olemassa olevien asiakirjojen pohjalta. Lisäaineistona yhteistyökumppanit suorittivat myös kenttätutkimuksen, jonka tavoitteena oli kartoittaa opetuksen ammattilaisten mielipidettä ympäristöopetuksen tilasta yliopistoissa ja aikuiskoulutuksessa. Mielipidetutkimuksen tulokset tarjoavat myös lisäaineistoa EPOQUE Ympäristöohjelman kurssien kehittämiseksi sekä projektin seuraavaan julkaisuun.

Yhteistyökumppanit ovat tuottaneet Maakohtaiset Raportit keräämiensä kirjallisuus- ja kenttätutkimusaineistojen pohjalta. Tämä julkaisu on yhteenvedo kaikkien yhteistyökumppanien tuottamista raporteista ja keskeisistä tutkimustuloksista. Yksityiskohtaisempaa tietoa tässä julkaisussa esiin tulleista aiheista saa tarvittaessa kunkin yhteistyökumppanin tuottamasta Maakohtaisesta Raportista.

Tulokset osoittavat, että huolimatta siitä kuinka paljon ympäristöaiheita on huomioitu yliopistojen ja aikuiskoulutusta tarjoavien tahojen opetussuunnitelmassa, kehityksen varaa on paljon. Tulee ottaa vielä monta askelta ennen kuin ympäristötietoisuuteen kasvattaminen on prioriteetti kaikilla koulutustasoilla, mitkä pyrkivät tuottamaan asiantuntevia alan ammattilaisia ja kestävästä kehitystä vaalivia kansalaisia.

Tämän julkaisun eri osiot on koonnut projektin johtava yhteistyökumppani, BEST. Osioissa esitellään aineistoista esiin nousseet keskeiset tulokset, tulosten analyysi sekä erityiset suositukset, jotka tulisi ottaa huomioon EPOQUE Ympäristöohjelma -projektin seuraavassa julkaisussa.

1	JOHDANTO	6
1.1	PROJEKTIN TAVOITE	6
1.2	KOHDERYHMÄT	6
1.3	JULKAISUN TAVOITTEET JA AIHEALUEET	7
1.4	MENETELMÄT	8
2	YMPÄRISTÖOPINNOT: SELVITYS YLIOPISTOJEN JA AIKUISKOULUTUKSEN TARJOAJIEN	
	OPETUSSUUNNITELMIEN SISÄLLÖISTÄ	9
2.1	KIRJALLISUUSKATSAUS YLIOPISTOJEN OPETUSSUUNNITELMIIN	9
2.2	KIRJALLISUUSKATSAUS AIKUISKOULUTUSTA TARJOAVIEN TAHOJEN OPETUSSUUNNITELMIIN	10
2.3	YHTEENVETO	11
3	YLIOPISTON JA AIKUISKOULUTUKSEN OPETUSHENKILÖKUNNAN ROOLI	12
3.1	YMPÄRISTÖAIHEET KORKEKOULUOPINNOISSA	12
3.1.1	<i>Osallistujien taustatiedot - yliopistoissa teetetty kysely</i>	<i>12</i>
3.1.2	<i>Ympäristöaiheiden sisällyttäminen yliopistojen opetussuunnitelmissa</i>	<i>14</i>
3.2	YMPÄRISTÖAIHEET AIKUISKOULUTUKSESSA	17
3.2.1	<i>Osallistujien taustatiedot - aikuiskoulutuksen tarjoajille teetetty kysely</i>	<i>17</i>
3.2.2	<i>Ympäristöaiheiden sisällyttäminen aikuiskoulutuksessa</i>	<i>18</i>
3.3	YHTEENVETO KYSELYJEN TULOKSISTA	21
4	JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	22
4.1	YLIOPISTOJEN OPETUSSUUNNITELMIIN LIITTYVÄT JOHTOPÄÄTÖKSET	22
4.2	AIKUISKOULUTUKSEN SISÄLTÖIHIN LIITTYVÄT JOHTOPÄÄTÖKSET	23
4.3	SUOSITUKSET YMPÄRISTÖOHJELMAN KEHITTÄMISEKSI	24
	APPENDIX 1: QUESTIONNAIRE FOR UNIVERSITY PROFESSORS	25
	APPENDIX 2: QUESTIONNAIRE FOR ADULT EDUCATION TEACHERS/TRAINERS	28

1 JOHDANTO

Ympäristöohjelma laadukkaaseen yliopisto-opetukseen (EPOQUE) on Euroopan Komission rahoittama projekti Erasmus+ programme, Key Action 2: Cooperation for Innovation and the Exchange of Good Practices -ohjelman alla.

Projekti alkoi syyskuussa 2014 ja jatkuu elokuulle 2016. Projektiryhmään kuuluu kuusi yhteistyökumppania:

- ☐ University of Ioannina (Kreikka): Projektin koordinaattori
- ☐ Helsingin Yliopisto (Suomi)
- ☐ Hellenic Open University (Kreikka)
- ☐ Università degli Studi di Napoli Federico II (Italia)
- ☐ BEST Institut für berufsbezogene Weiterbildung und Personaltraining GmbH (Itävalta)
- ☐ Projects in Motion (Malta)

1.1 PROJEKTIN TAVOITE

Euroopan komissio painottaa vahvasti kestävää luonnonvarojen käyttöä, kuten erityisesti energian kulutuksen ja hukkaenergian vähentämistä. Kulutusta on mahdollista vähentää merkittävästi erityisesti energiaintensiivisillä sektoreilla kuten rakennuksissa, teollisuudessa, energian muuntoprosessissa ja liikenteessä. Kestävän kehityksen edistämiseen tarvitaan kuitenkin korkeakoulujen ja aikuiskoulutuksen opetussuunnitelmien uudistamista niin, että koulutuksen avulla pystytään rakentamaan tulevaisuuden ammattilaisten ja asiantuntijoiden ympäristötietoisuutta sekä rakentamaan yhteys tietotaidon ja työmarkkinoiden tarpeiden välille.

EPOQUE yhteistyökumppanit ovat kehittäneet tämän projektin näiden tavoitteiden pohjalta varustakseen opetustyön ammattilaiset sekä tulevaisuuden asiantuntijat kursseihin sisällytettävällä ympäristöohjelmalla, jonka tarkoituksena on kehittää ”vihreää henkistä pääomaa” sekä edistää yliopistojen, koulutusorganisaatioiden ja yritysten välistä yhtenevyyttä. Perimmäinen tavoite on kouluttaa entistä ympäristötietoisempi ammattilaisten ja asiantuntijoiden joukko sekä edistää yliopisto- ja aikuisopiskelijoiden työllistymistä.

1.2 KOHDERYHMÄT

Projektin välittömiksi kohderyhmiksi on määritetty:

- ☐ Eri tieteenalojen yliopisto-opiskelijat, joiden tavoitteena osallistua kurssin läpiviemiseen ja uuden tiedon hankkimiseen, ei ainoastaan laajentaakseen ympäristötietoutta vaan vahvistaakseen asemaansa työmarkkinoilla. Yhteensä 200 yliopisto-opiskelijan odotetaan osallistuvan yhteisesti järjestetyille kurssille projektiin osallistuvista yliopistoista (University of Ioannina, Hellenic Open University, University of Naples and University of Helsinki);
- ☐ Yliopiston opetushenkilökunta, joka koulutetaan projektin kautta toteuttamaan Ympäristöohjelma ja mahdollisesti integroimaan sen innovatiiviset ja joustavat kurssisisällöt nykyisiin opetussuunnitelmiinsa. Projektiin osallistuvista yliopistoista yhteensä kahdeksan opettajan odotetaan suoraan osallistuvan kurssiohjelman kehittämis- ja arviointijaksolle.

Lisäksi noin 80 opettajalle saatetaan tietoa projektista ja sen tuloksista erillisten työpajojen kautta;

- ☐ Aikuisopiskelijat, jotka ovat edustavat projektin toista koulutuksellista osa-aluetta. Yhteensä 30 aikuisopiskelijan oletetaan osallistuvan projektin arviointijaksolle yhteistyökumppanien BEST ja Projects in Motion järjestämänä. Lisäksi 40 opiskelijaa saavat projektista suoraan tietoa erillisten työpajojen kautta;
- ☐ Aikuiskoulutuksen opetushenkilökuntaa osallistuu kurssiohjelman kehittämiseen ja projektin arviointijaksolle. BEST ja Projects in Motion järjestävät yhteensä neljä opettajaa/kouluttajaa edellä mainittuun toimintaan. Lisäksi 30 opettajaa/kouluttajaa osallistuvat työpajojen kautta.

Projekti tavoittaa epäsuorasti myös seuraavat kohderyhmät:

- ☐ Esi- ja peruskoulut, jotka osallistuvat arviointijakson aikana pilotteina projektiin osallistuvien yliopisto- ja aikuisopiskelijoiden kehittämään Energian Hallintajärjestelmään (Energy Management System). Yhteistyökumppanit pyrkivät saamaan viisi esi- ja peruskoulua osallistumaan kustakin maasta;
- ☐ Pienet ja keskisuuret yritykset, jotka osallistuvat arviointijakson aikana pilotteina projektiin osallistuvien yliopisto- ja aikuisopiskelijoiden kehittämään Energian Hallintajärjestelmään (Energy Management System). Yhteistyökumppanit pyrkivät saamaan kolme yritystä osallistumaan kustakin maasta;

1.3 JULKAISUN TAVOITTEET JA AIHEALUEET

Tämä asiakirja on projektin ensimmäinen julkaisu, **Ympäristöohjelma: Tarve ajankohtaisiin ympäristöasioihin keskittyvälle opetussuunnitelmalle**. Pää tavoitteena on selvittää osallistujamaiden korkeakoulutuksen ja aikuiskoulutuksen opetussuunnitelmien ympäristöaiheisiin liittyvää luonnetta ja korostaa ympäristöön, kestävään luonnonvarojen kulutukseen ja energiatalouteen liittyvien aiheiden tärkeyttä opetussuunnitelmien sisällöissä. Julkaisu rakentuu kahdelle tutkimukselle, jotka suoritettiin projektin yhteistyökumppanien maissa:

- ☐ Kirjallisuuskatsaus (Desk research): kaikki yhteistyökumppanit toteuttivat kukin omalla alallaan satunnaisotannalla kirjallisuuskatsauksen yliopistojen ja aikuiskoulutusta tarjoavien tahojen opetussuunnitelmista. Yhteistyökumppanit Suomesta, Kreikasta ja Italiasta tutkivat yliopistoja ja kumppanit Itävallassa sekä Malta puolestaan aikuiskoulutuksen tarjoajia;
- ☐ Kenttätutkimus: yhteistyökumppanit toteuttivat kyselytutkimuksen, joka oli laadittu kunkin vastaajaryhmän kohdalla vastaamaan EPOQUE projektin tarkoituksia. Yliopiston opetushenkilökunnasta koostuva vastaajajoukko oli kummassakin, Kreikassa ja Italiassa 20 ja Suomessa 29. Itävallassa ja Maltalla kyselyyn vastanneita oli molempien osalta 20.

Jokainen yhteistyökumppani analysoi kyselyiden vastaukset ja kirjallisuuskatsauksen tulokset sekä tuottivat näiden pohjalta yksityiskohtaisemmin tuloksia esittelevät Maakohtaiset Raportit.

Tämä julkaisu on siis jokaisen raportin tuloksista ja pohdinnoista koottu ja analysoitu yhteenveto. Tarkempaa tietoa kunkin maan osalta saa Maakohtaisista Raporteista.

Tässä julkaisussa esitetyt suositukset ja johtopäätökset pyrkivät tarjoamaan projektin yhteistyökumppaneille pohjan, jonka perustalta he voivat kehittää Ympäristöohjelmassa kuvattuja kursseja kohderyhmien tarpeiden mukaisesti.

1.4 MENETELMÄT

Yhteistyökumppanit suorittivat kansallisen tutkimuksen sekä tuottivat niiden pohjalta Maakohtaiset Raportit marraskuun 2014 ja helmikuun 2015 välisenä aikana. Projektin johtava yhteistyökumppani BEST suunnitteli tutkimusrungot, tämän julkaisun luonnoksen sekä kaksi erillistä kyselylomaketta: toisen yliopistonhenkilökunnalle ja toisen aikuiskoulutuksen opettajille/kouluttajille. Yhteistyökumppanien palautekierroksen jälkeen luonnokset ja kyselyt tuotettiin lopulliseen muotoonsa ja yhteistyökumppanit aloittivat edellä selostetut tutkimusosuudet omansa maansa osalta. Kreikan kaksi yhteistyökumppania jakoivat tutkimustyön Kreikan osalta.

Tutkimuksen kohteiksi valikoitujen yliopistojen osalta noudatettiin erityissopimusta, jonka pohjalta pyrittiin valikoimaan yliopistoja kattavasti koko maasta ja eri tieteenaloilta. Kyselytutkimuksen vastaajajoukko valikoitui suurelta osin yhteistyökumppanien omien yhteyksien kautta tutkimuksen luotettavuuden takia sekä takamaan, että vastaajajoukolla on riittävä pätevyys ja kokemus kyseisen maan akateemisesta maailmasta.

Aikuiskoulutuksen osalta Maltalla valikoitiin kirjallisuuskatsaukseen tietoisesti tahoja, jotka eivät rajoita kurssitarjontansa vain aikuisille vaan ovat avoinna kaikille opiskelijoille. Kyselytutkimukseen osallistuneet opettajat/kouluttajat valittiin erillisestä aikuiskoulutuksen tietokannasta. Valikoituneet osallistujat toimivat järjestöissä, jota tarjoavat ympäristöaiheisiin liittyviä teknologian ja kasvatustieteiden kursseja, tai pienemmistä järjestöistä, joissa he toimivat työn ohella toteutettavien kurssien asiantuntijakouluttajina. Itävallan osalta kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin lähes kaikki aktiivisesti aikuiskoulutusta tarjoavat tahot ja kyselytutkimukseen osallistuneet valikoitiin yhteistyökumppani BESTin kokoamasta ja käyttämästä tietokannasta.

2 YMPÄRISTÖOPINNOT: SELVITYS YLIOPISTOJEN JA AIKUISKOULUTUKSEN TARJOAJIEN OPETUSSUUNNITELMIEN SISÄLLÖISTÄ

Tämä osio koostuu kirjallisuuskatsauksesta, minkä avulla kartoitettiin opintosuunnitelmien ympäristöaiheista opintotarjontaa yliopistoissa Suomessa, Kreikassa ja Italiassa sekä aikuiskoulutusohjelmissa Maltalla ja Itävallassa. Osiossa pyritään selvittämään ovatko ympäristöopinnot osa sellaisia yliopiston ja aikuiskoulutuksen kursseja, joiden tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden ammatti- ja työnhakijaprofiilia. Osio on jaettu kolmeen kappaleeseen: ensimmäisessä tarkastellaan tilannetta edellä mainittujen maiden yliopistojen suhteen, toisessa kappaleessa tarkastellaan aikuiskoulutuksen ja kolmannessa eli viimeisessä luodaan tulosten pohjalta yleiskatsaus kaikkien maiden suhteen. Tarkempaa tietoa tuloksista ja analyyseistä saa kunkin maan Maakohtaisesta Raportista.

2.1 KIRJALLISUUSKATSAUS YLIOPISTOJEN OPETUSSUUNNITELMIIN

Suomi

Yleisesti ottaen, suomalaiset yliopistot sisällyttävät ympäristöaiheita tarjolla oleviin kursseihinsa, erityisesti luonnontieteiden aineenopettajaopintoihin kuuluvissa didaktiikan kursseissa, kuten biologiassa. Esimerkiksi Itä-Suomen yliopisto tarjoaa kestävän kehityksen kursseja osana ravitsemusopinnoissa, jotka ovat osa kasvatustieteiden maisterin tutkintokursseja ja aineenopettajan ainekohtaisia didaktiikan kursseja (tyypillisesti maantieteen ja biologian oppiaineissa). Jyväskylän yliopistossa kestävän tulevaisuuden periaatteet ovat osa käsityöopettajien maisteritutkinnon kuuluvia kursseja. Opettajankoulutuksen opetussuunnitelma Tampereen yliopistossa ei sisällä kestävän tulevaisuuden teemoja yhdelläkään kurssilla. Turun yliopistossa ympäristökasvatusta ja kestävän tulevaisuuden periaatteita on sisällytetty harvoilla ainekohtaisilla didaktiikan kursseilla. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella kestävä tulevaisuus on asetettu ydinteemaksi kaikilla laitoksen tarjoamilla kursseilla. Kaiken kaikkiaan, vain muutaman kurssin sisällöissä oli viitteitä kestävän tulevaisuuden opettamisesta kaikista kirjallisuuskatsauksessa mukana olleiden viiden yliopiston opintosuunnitelmissa. Konseptit ympäristöohjelmasta, vihreästä teknologiasta, kestävästä kehityksestä, uusiutuvista energiavaroista eivät olleet käytössä lainkaan ja ympäristöaiheilla ei ollut samanlaista painotusta opettajankoulutuksessa kuten esimerkiksi monikulttuurisuudella tai erityisopetuksella.

Kreikka

Kirjallisuuskatsaus yhteentoista yliopistoon osoitti, että ympäristöaiheisessa kurssitarjonnassa on huomattava kuilu sekä kandidaattitasolla että maisteritasolla koko maassa. Tutkimuksessa vertailtiin kaikkien yhdentoista yliopiston eri laitosten opetussuunnitelmia ja tulemaksi todettiin, että joitakin kursseja liittyen ympäristöön ja kestäväan kehitykseen oli tarjolla, mutta nämäkin olivat suurimmaksi osaksi suunnattu jatko-opiskelijoille. Esimerkiksi Aegeanin yliopiston (University of the Aegean) ympäristötieteellinen tiedekunta (School of Environment) on yksi harvoista, joka tarjoaa suoraan kestävän kehitykseen keskittyviä kursseja sekä kandidaatti- että jatko-opintotasolla. Myös Kreetan Teknillinen yliopisto (Technical University of Crete) tarjoaa ympäristön kestävyteen liittyviä kursseja kandidaatti- ja jatko-opiskelijoille kaikilla laitoksilla (esim. tuotantotalous, mineraalivarateknikka, sähkö ja tietotekniikka sekä arkkitehtuuri), mutta erityisesti ympäristötekniikan laitoksella. Kreikassa siis selvästi ympäristöaiheet opinnot ovat keino vahvistaa nuorten opiskelijoiden taitoja kyseisellä alalla, minkä tärkeyttä on painotettu EU-tasolla ja mikä vaikuttaa myös tilanteeseen työmarkkinoilla.

Italia

Katsauksesta nousi esiin, että ympäristöaiheisia kursseja tarjotaan ainakin 20 italialaisessa yliopistossa, lähinnä ympäristötieteissä, mutta myös esimerkiksi bioteknologian, ympäristötekniikan, ympäristösuojelun ja luonnonriskien hallinnan aloilla. Ympäristötieteiden kandidaatin tutkintovaatimuksiin kuuluu tyypillisesti eri tieteenalojen kuten matematiikan, fysiikan, kemian ja biologian peruskursseja sekä erikoiskursseja maapalloa tutkivasta tieteestä, ympäristötekniikkaan ja ympäristöjuridiikkaan. Maisteritasolla tarjotaan laajaa ympäristötekniikan opintokokonaisuutta melkein kaikissa Italian suurimmissa yliopistoissa. Viime vuosikymmeninä on tehostettu ympäristöaiheiden tuomista osaksi yliopistodidaktiikka luonnontieteen aloilla, mutta hyvin vähän (jos mitään) on tehty sen eteen, että ympäristötiedettä voisi opiskella omana tieteenalanaan korkeamman tason yliopisto-opinnoissa ja jatko-opinnoissa. Joissakin tapauksissa tietyissä yliopistoissa, kuten Parman yliopistossa (University of Parma) ympäristöalan aktiiviset tutkimusryhmät ovat perustaneet lupaavia kokeiluja. Lähimenneisyydessä oli myös mahdollista opiskella ympäristötieteitä osana (toisen asteen) maisteriopintoja, mutta nykyään kyseisiä kursseja ei ole enää tarjolla. Erillistä ympäristöopetukseen keskittyvän tiedekunnan perustamista Italiassa ei ole varsinaisesti edistetty.

2.2 KIRJALLISUUSKATSAUS AIKUISKOULUTUSTA TARJOAVIEN TAHOJEN OPETUSSUUNNITELMIIN

Itävalta

Katsaus aikuiskoulutusta tarjoavien tahojen opetussuunnitelmiin Itävallassa osoitti, että vaikka ympäristövastuullisuus ja -tietoisuus ovat olleet työmarkkinoiden keskiössä jo vuosia, ei koulutustarjonta vastaa kysyntää. Aikuiskoulutuksen kurssit, joiden tarkoitus on lisätä ammattitaitoa (ympäristöosaamisen suhteen), eivät ole vielä samassa linjassa nykyisten työmarkkinatrendien ja Euroopan direktiivien kanssa, jotka keskittyvät vaihtoehtoisten energialähteiden tukemiseen, ympäristötietoisuuteen sekä vihreään yrittäjyyteen. Toisaalta työmarkkinat itsessään painottavat paljon ympäristöasioita sekä tarvetta ammattilaisten lisäkouluttamiseen alalla. Näin ollen ympäristöasiat ovat mukautuneet osaksi ammattikoulutusta muun muassa oppisopimusten ja harjoittelujen kautta. Esimerkiksi eräissä kouluissa Itävallassa on otettu käyttöön osittainen ympäristötekniikan oppisopimuskäytäntö. Katsauksessa pystyttiin erottelamaan joitakin kokonaisuuksia aikuiskoulutuksen ohjelmia, mutta nämä ovat pääosin olleet paikallisia aloitteita, kuten valtakunnallinen aikuiskoulutusta tarjoava maaseutuinstituutti *Ländliches Fortbildungsinstitut*¹ sekä itsenäinen kauppatieteitä ja alueellisen ympäristöpolitiikan opetusta tarjoava koulutusorganisaatio *Volkswirtschaftliche Gesellschaft Österreich*². Lisäksi projektin johtava yhteistyökumppani, BEST edistää ”vihreän työllistymisen” projekteja, joiden tarkoituksena on varustaa aikuiskoulutuksen opetushenkilökuntaa ”kestävän kehityksen taidoilla”. Erityistä koulutusta ympäristöön ja energiaan liittyvissä aiheissa voi saada myös TUV Itävallan Ympäristö ja Energia Akatemiassa (TUV Austria Academy on Environment and Energy), tosin nämä koulutuksen ovat suunnattu vain tiettyjen alojen ammattilaisille.

Malta

Maltalla suoritettu kirjallisuuskatsaus osoitti, että mahdollisuus oman koulutuksen ja ammattitaidon vahvistamiseen ympäristöasioissa ovat moninaiset. Pääasialliset järjestöt, jotka tarjoavat kyseisiä kursseja ovat helposti lähestyttävissä ja tarjoavat ammattitaitoa lisääviä kursseja useissa ympäristöön liittyvissä aiheissa. Osana kansalaiskasvatuksen ja yleisen ympäristötietoisuuden lisäämisen strategiaa

¹ <http://www.lfi.at/>

² <http://www.vwgooe.at/de/home>

Maltan yliopisto on kartoittanut korkeakoulujen ja muiden koulutuslaitosten ympäristöaiheisiin liittyvän kurssitarjonnan, mikä on avoinna kaikelle yleisölle. Kyseiset kurssit käsittävät myös ympäristöön liittyvät teknologian ja kasvatustieteiden yliopistokurssit. Nämä avoimet kurssit ovat tarkoitettu aikuisille, joilla on halu laajentaa yleissivistystään ja kulttuuritietouttaan. Kurseille osallistuminen on ilmaista ja kurssiarviointiin ei kuulu tenttejä tai arvioitavia tehtäviä. Näin ollen kursseista ei myöskään voi saada todistusta. Tämän avoimen ohjelman tarkoitus on ainoastaan tarjota aikuisille mahdollisuus tietojensa laajentamiseen sekä mahdollisesti kannustaa jatkamaan muodollista koulutusta myöhemmin.

2.3 YHTEENVETO

Kirjallisuuskatsauksen tulokset kaikissa viidessä yhteistyökumppanimaassa tarjoavat erittäin hyödyllistä tietoa EPOQUE projektille. Tarkastelussa olleiden korkeakoulujen osalta Suomessa, Kreikassa ja Italiassa voi todeta, että vaikka ympäristöaiheita on huomioitu kurssitarjonnassa kandidaattitasolta jatko-opintoihin, aiheiden sisällyttämiseksi osaksi kurssien tematiikkaa ei ole annettu erityistä painoarvoa kaikilla tieteenaloilla. Toisaalta, eräillä tieteenaloilla ympäristöasiat on otettu huomioon omana teemanaan.

Aikuiskoulutuksen osalta molempien tarkastelussa olleiden maiden tulokset ovat jokseenkin hajautuneet. Itävallassa ympäristöön liittyvät aikuiskoulutuksen kurssit ovat hajanainen kokonaisuus, lähinnä itsenäisten aloitteiden pohjalta muodostuneita eivätkä millään tavalla nähty tarpeellisena osana ammattitaidon ja näin ollen työnhaun edistämistä. Sen sijaan Maltalla ympäristöaiheisten kurssien tarjonta on merkittävästi kattavampi, osoittaen alan tärkeyden. Maltalla ympäristöaiheiset kurssit ovat selvästi myös suunnattu yleissivistävästi kaikille kansalaisille, ei ainoastaan ammattitaidon ja työllisyyden edistämiseksi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että EPOQUE Ympäristöohjelma vastaa erityisesti havaittuihin puutoksiin ympäristöaiheisten kurssien tarjonnassa Itävallan, Kreikan ja Suomen osalta ja toisaalta täydentää jo olemassa olevaa tarjontaa Maltan ja Italian osalta. Ympäristöohjelma antaa strukturoidun ja kattavan koulutusmallin, joka ei rajoitu vain määrätyille osa-alueille vaan on sovellettavissa kaikenlaiseen opetustoimintaan.

3 YLIOPISTON JA AIKUISKOULUTUKSEN OPETUSHENKILÖKUNNAN ROOLI

Tämän osion tarkoituksena on tiivistää yhteistyökumppanien tekemät opetushenkilökunnalle suunnatun kenttätutkimuksen tulokset Itävallan, Suomen, Kreikan, Italian ja Maltan osalta. tutkimuksen tarkoitus oli selvittää yliopistojen ja aikuiskoulutuksen opetushenkilökunnan mielipiteitä ja roolia liittyen ympäristöaiheisten kurssien tarjontaan, joiden tavoitteena on edistää opiskelijoiden ammattitaitoa työnhakijoina. Tutkimus suoritettiin kahtena kyselytutkimuksena, joista toinen oli suunnattu yliopistojen ja toinen aikuiskoulutuksen opetushenkilökunnalle.

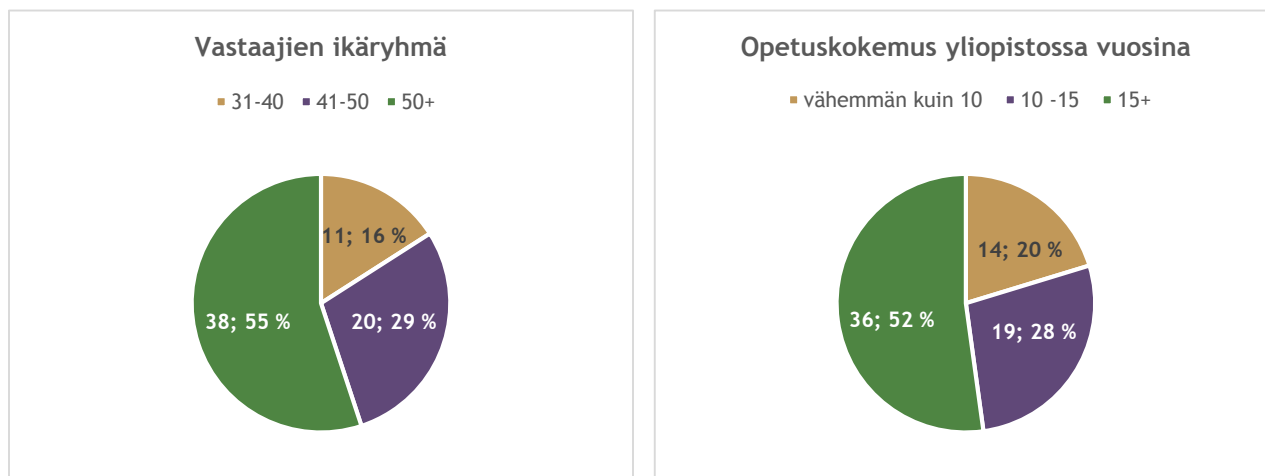
Kyselynlomakkeen laatimisen jälkeen kontaktoitiin yhteensä 69 yliopiston opetushenkilökuntaan kuuluvaa henkilöä Suomessa, Kreikassa ja Italiassa sekä yhteensä 40 aikuiskoulutuksen opetushenkilökuntaan kuuluvaa henkilöä Itävallassa ja Maltalla. Kyselyjen tulokset, analyysit ja johtopäätökset ovat tarkasti esitelty jokaisen maan Maakohtaisessa Raportissa, joista esitellään tässä julkaisussa yhteenveto sekä yleisesti esiin nousseet huomiot.

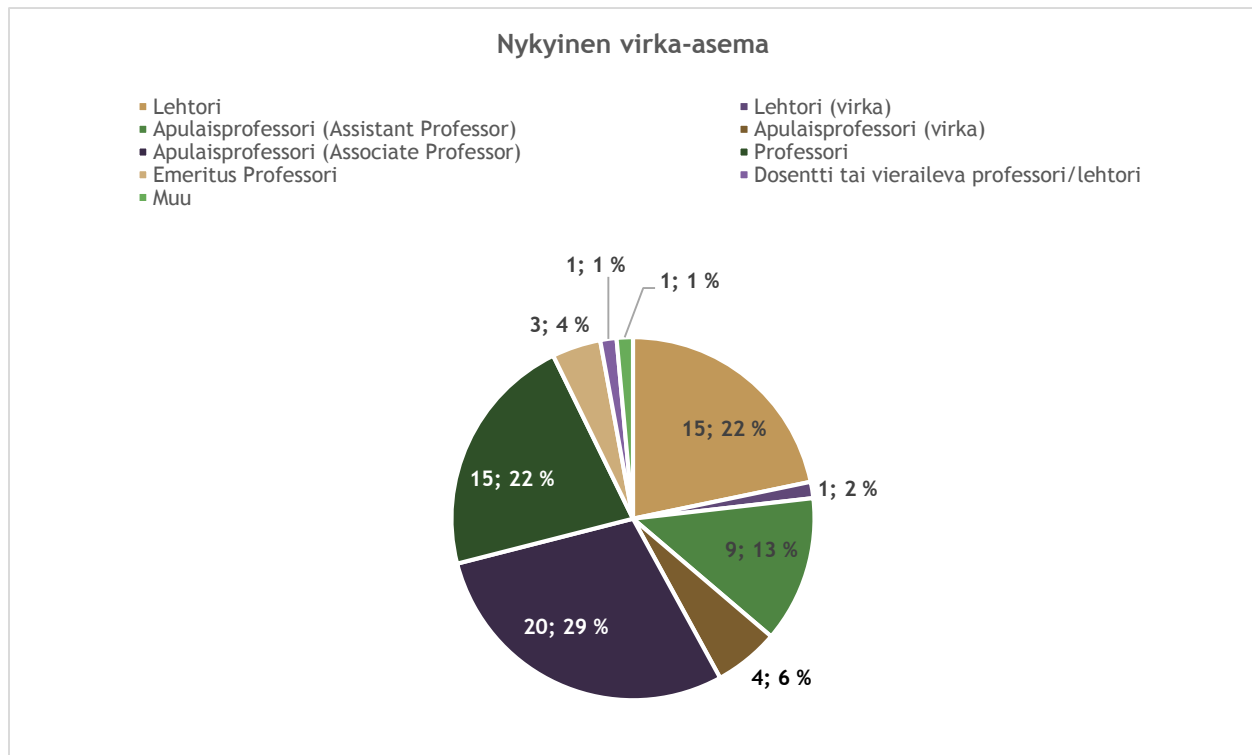
3.1 YMPÄRISTÖAIHEET KORKEKOULUOPINNOISSA

3.1.1 Osallistujien taustatiedot - yliopistoissa teetetty kysely

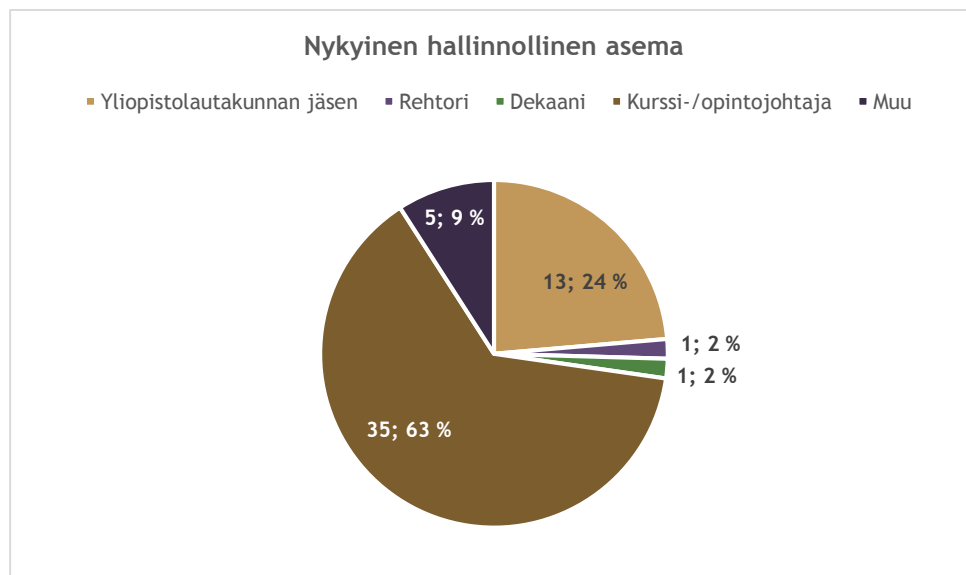
Suurin osa kyselyyn vastanneista opetushenkilökunnan edustajista on yli 50-vuotiaita (yhteensä 38 henkilöä, tai 55%), kun 20 heistä (29%) on 41-50-vuotiaita ja loput 11 (16%) alle 40-vuotiaita. Oletetun mukaan, 69 opetushenkilökunnan edustajasta 36 (52%) on opettanut yliopistossa yli 15 vuotta ja 19 henkilöä puolestaan 10-15 vuotta.

Nykyinen virka-asema suurimmalla osalla vastaajista oli apulaisprofessori (20 henkilöä, eli 29%), 15 heistä olivat lehtoreita, ja toiset 15 (22%) professoreja. Näin ollen voidaan todeta, että osallistujaotos on tarpeeksi edustava ja heterogeeninen ikänsä, virka-asema ja akateemisen kokemuksensa puolesta vastaamaan mielipidekyselyyn.

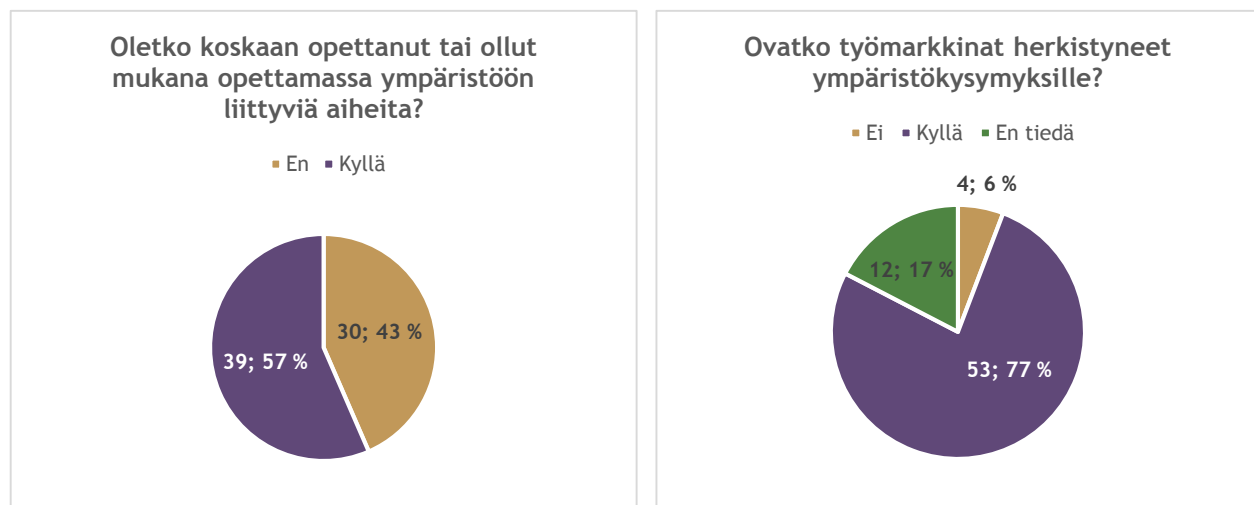
Vastaajilta kysyttiin myös heidän nykyistä hallinnollista asemaansa, jotta voitiin arvioida heidän vaikutusvaltaansa päätöksenteossa, kuten opetussuunnitelmien kehittämisessä. Suurin osa heistä (35 eli 63 %) ovat kurssi- ja/tai opintovastaavia ja 13 (24%) ovat jäseninä yliopistolautakunnassa. Tämä on EPOQUE projektin kannalta erittäin positiivista, ottaen huomioon, että näitä henkilökontakteja voidaan mahdollisesti käyttää projektin tulosten hyväksi tulevaisuudessa.

3.1.2 Ympäristöaiheiden sisällyttäminen yliopistojen opetussuunnitelmissa

Kysyttäessä vastaajilta, ovatko he jo olleet mukana opettamassa ympäristöön liittyviä aiheita, suurin osa vastasi myöntävästi. Suomalaiset vastaajat tosin vaikuttivat huomattavalla tavalla tähän kyselyosioon ja sen tuloksiin. Suurin osa vastaajista, jotka tekevät tai ovat tehneet tutkimusta, ovat myös jo osallistuneet ympäristöaiheiden opetukseen (39 vastaajista, eli 57 %). Toiseksi, täytyy ottaa huomioon, että Suomen osalta kaikki vastaajat tulivat opettajankoulutuslaitoksilta, kun taas Italiassa ja Kreikassa vastaajat tulivat useamman tieteenalan eri laitoksilta. Maakohtaisten Raporttien mukaan 14 kaikista 20 kreikkalaisten yliopistojen vastaajista eivät ole opettaneet lainkaan ympäristöön liittyviä aiheita, ja samaten 11 kaikista 20 italialaisten yliopistojen vastaajista.

Vastaajia pyydettiin antamaan mielipiteensä siitä, ovatko työmarkkinat herkistyneet ympäristökysymyksille ja suurin osa vastasi myöntävästi (53 vastaajaa eli 77 %). Mielipiteet tähän kysymykseen olivat samankaltaiset kaikkien kolmen maan kesken.

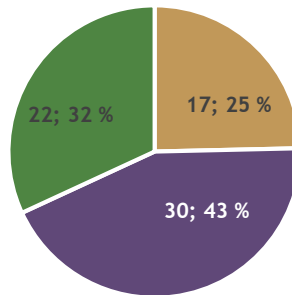

Toinen kysymys selvitti vastaajien mielipidettä siitä parantaako ympäristöaiheiset kurssit opiskelijan työntekijäprofiilia; suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että opiskelijat hyötyvät ympäristöaiheiden opiskelusta osana opintojaan (30 vastaajaa eli 43 %). 22 vastaajaa (32 %) eivät osanneet sanoa ja loput 17 vastaajaa (25 %) vastasivat ”ei”.

Tätä seurannut kysymys liittyi vastaajien mielipiteeseen tarjolla olevista ympäristöaiheisista kursseista korkeakouluissa. Vastaukset olivat hyvin pitkälti hajanaisia, mutta tulokseksi voidaan todeta, että 28 vastaajan mielestä (40 %) kurssitarjonta on joko vähäinen (14 %) tai olematon (26 %). Vastaajista 27 (39 %) ilmoitti, että joitakin kursseja on tarjolla; 6 vastaajan mielestä kurssitarjonta on riittävä määrältään ja laadultaan. Toiset 6 vastaajaa (9 %) eivät osanneet sanoa. Loput kaksi vastaajaa vastasivat, että tarjolla on korkealaatuisia kursseja. Mielipidekyselyn vastausten pohjalta voidaan väittää, että kehitteillä oleva EPOQUE Ympäristöohjelma tulee täydentämään merkittävän kuulun yliopistojen opetussuunnitelmassa ja tarjoaa vaihtoehdoisen tavan toteuttaa kursseja, joihin ei tällä hetkellä olla mielipiteiden mukaan tyytyväisiä.

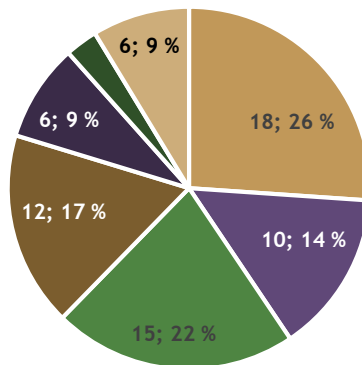
Parantaisiko ympäristöaiheiset kurssit mielestäsi merkittävästi opiskelijoidesi työllistymistä valmistumisen jälkeen?

■ Ei ■ Kyllä ■ En tiedä

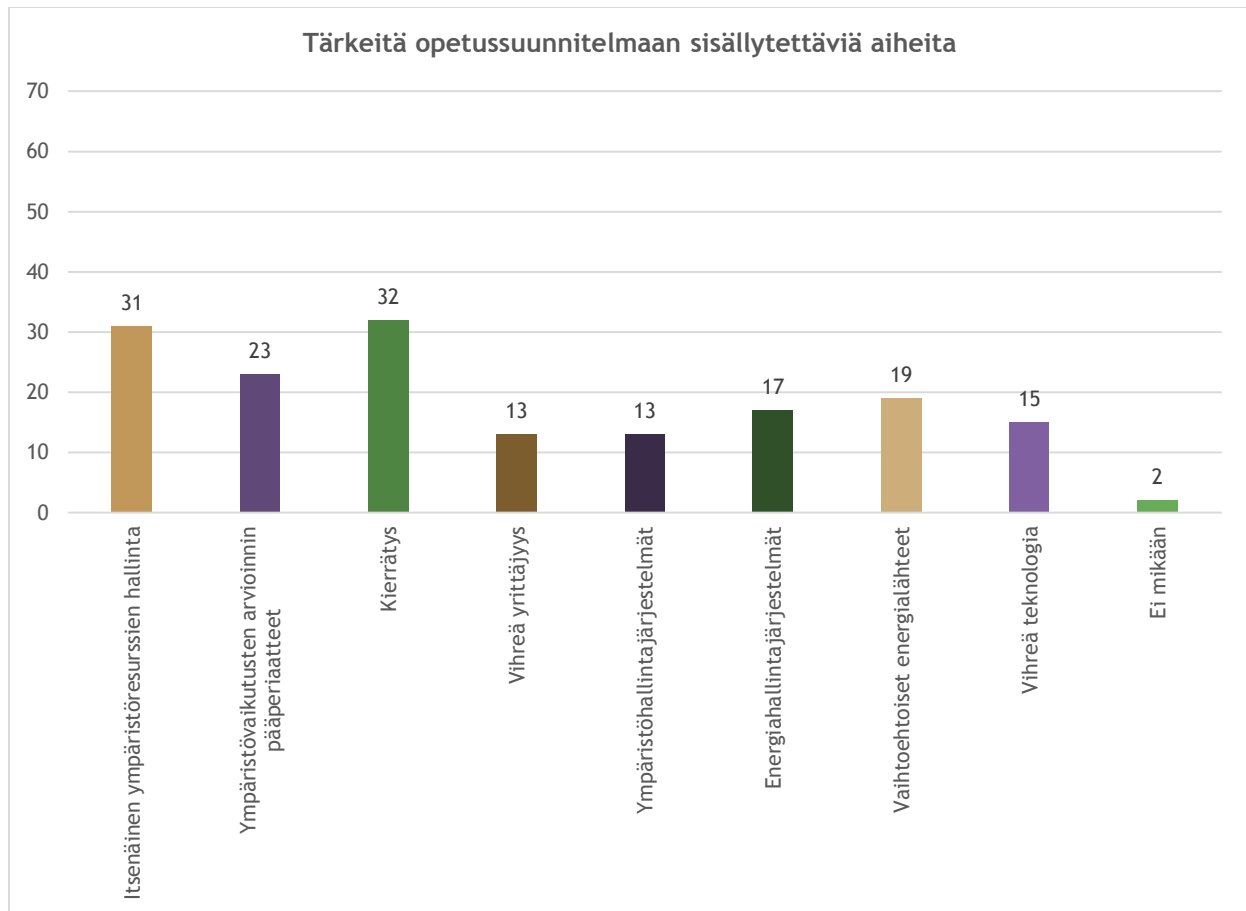

Miten arvioisit ympäristöaiheiden opettamista yliopistossa?

- Ei moniakaan aiheeseen liittyviä kursseja tarjolla
- Joitakin teoriapainotteisia kursseja on tarjolla
- Laadultaan asianmukaisia kursseja riittävästi tarjolla
- En tiedä
- Kurssitarjonta on vähäistä
- Joitakin sisällöltään tasapuolisia kursseja on tarjolla
- Korkealaatuisia kursseja riittävästi tarjolla

Viimeisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin valitsemaan ympäristöön liittyvät aiheet, jotka heidän mielestään olisi tärkeitä sisällyttää osaksi yliopiston opetussuunnitelmaa. Vastausvalintojen määrää ei rajoitettu, vastaajat saivat valita niin monta aiheita kun kokivat tarpeelliseksi valita. Tärkeimmäksi aiheeksi valikoitui ”kierrätys” (32 valintaa), jota seurasi yhden valinnan erolla ”itsenäinen resurssien (luonnonvarojen?) hallinta” (31 valintaa). Tämän jälkeen tärkeimmiksi aiheiksi valikoituivat ”ympäristövaikutusten perusarviointi” (23 valintaa) ja ”vaihtoehtoiset energialähteet” (19 valintaa). Vähiten kannatusta saaneet aiheet ”vihreä yrittäjyys” ja ”ympäristön hallintajärjestelmät” saivat kummatkin 13 valintaa.

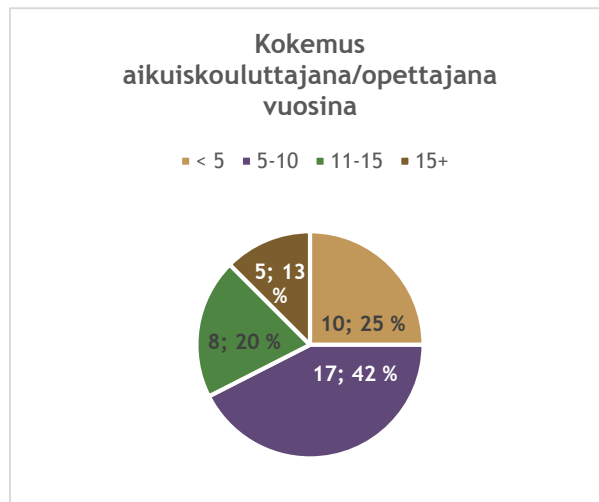
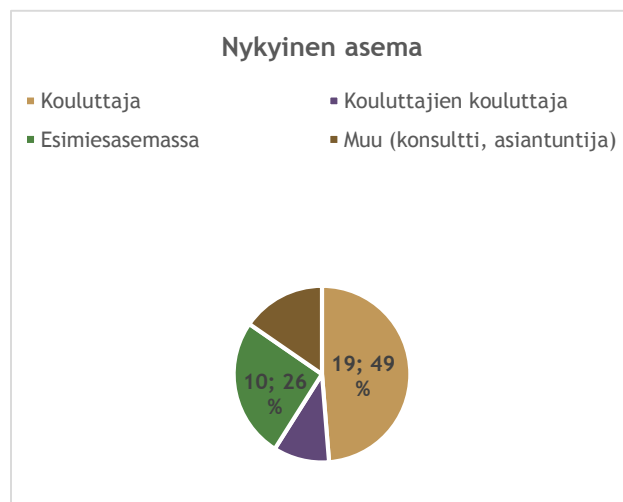
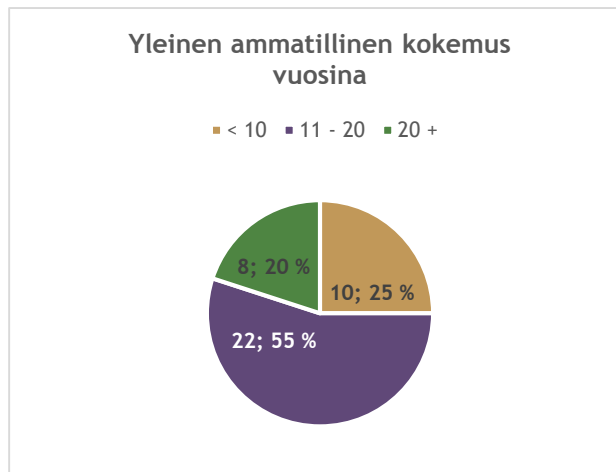
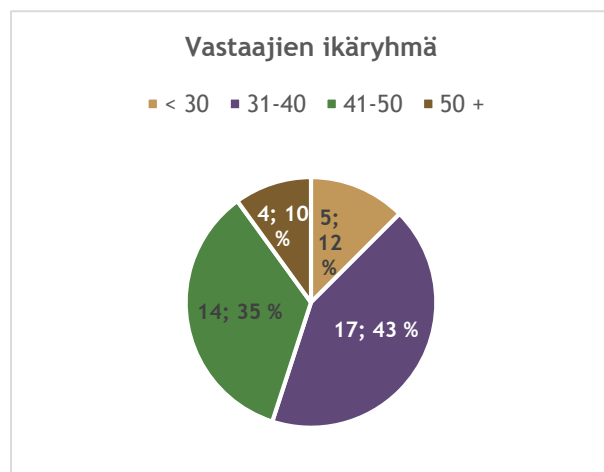
Monivalintakysymystä tärkeiksi koetuista ympäristöaiheista pystyi täydentämään avovastauksella. Oleellisimmat vastaukset olivat seuraavanlaiset:

- ☐ Yksityislaitteiden ja ennen kaikkea isojen tietotekniikkakeskusten sähkönkulutus.
- ☐ Ympäristöestetiikka, filosofinen antropologia, luonnonympäristön filosofia, ihmisten ja eläinten oikeudet
- ☐ Vihreä kulutus
- ☐ Ymmärtää ympäristöaiheiden ja -ongelmien luonteen. Ne ovat kulttuurisia, ekologisia, taloudellisia... sekä ymmärrys käyttäytymisen muutoksesta
- ☐ Bioenergian lähteet
- ☐ Antropologiset ja eettiset kysymykset inhimillisyydestä sekä ihmisten ja muiden eliöiden välisestä suhteesta (laajemmat aihealueet oikeudesta, demokratiasta, elämän edistämisestä ja ylläpitämisestä jne.)
- ☐ Ympäristötietoisuus ja osallistuminen ovat kaikille tärkeimpiä.
- ☐ Suojelubiologia; Globaalit muutokset
- ☐ Biokemikaaliset kierrot; globaalin muutoksen ekologia
- ☐ Ympäristökasvatus; Kestävyys (Kestävä Kehitys); Ympäristöetiikka

3.2 YMPÄRISTÖAIHEET AIKUISKOULUTUKSESSA

3.2.1. Osallistujien taustatiedot - aikuiskoulutuksen tarjoajille teetetty kysely

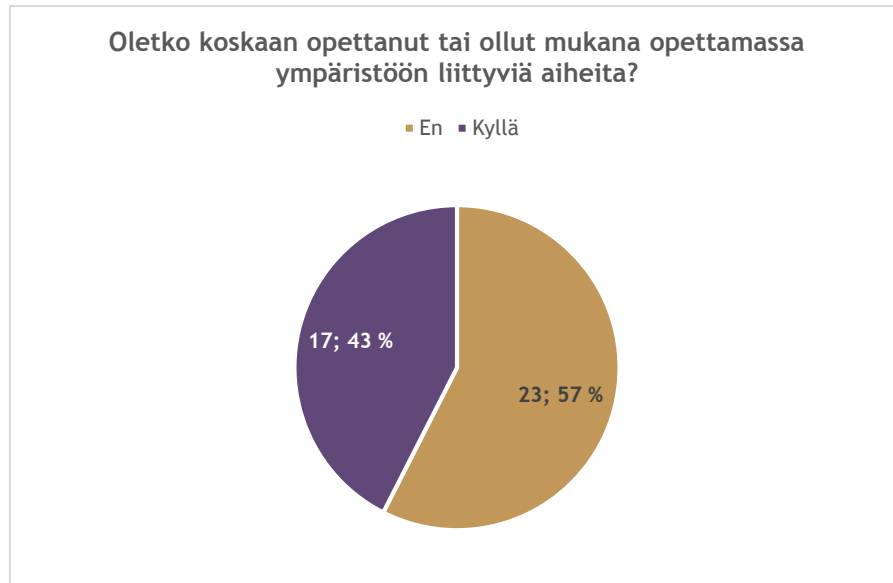
Suurin osa aikuiskoulutuksen tarjoajille teetetyn kyselyn vastaajista kuuluvat 31-40-vuotiaiden ikäryhmään (17 vastaajaa eli 43%) ja 14 vastaajaa (35 %) 41-50-vuotiaiden ikäryhmään. Yleistä ammatillista kokemusta oli 22 (55 %) opettajalla/kouluttajalla 11-20 vuotta ja kahdeksalla (20%) yli 20 vuotta. Oman erityisalansa kokemusta oli 17 vastaajalla (43 %) 5-10 vuotta ja 13 vastaajalla yli 10 vuotta. Lisäksi, 19 vastaajista toimi tällä hetkellä kouluttajina, neljä kouluttajien kouluttajina, 10 esimiesasemassa ja kuusi konsultteina sekä ympäristöalan asiantuntijoina.

Vastaajilta kysyttiin millaisten kohderyhmien kanssa he enimmäkseen työskentelevät. Suurin osa vastaajista valitsi yhden ryhmän ja muutamat useamman. Pääosa vastaajista on tekemisissä jonkin asteisen tutkintopätevyys suorittaneiden opiskelijoiden kanssa. Toiseksi suurimmaksi kohderyhmäksi muodostuivat koulutettavat, joilla on joitakin perustaitoja ja kolmanneksi ryhmä, joilla on ammatillinen pätevyys.

3.2.2. Ympäristöaiheiden sisällyttäminen aikuiskoulutuksessa

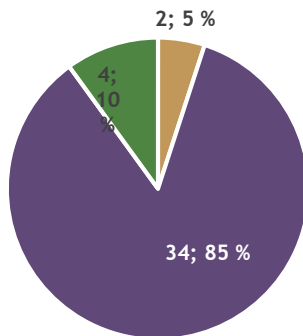
Maltalla ja Itävallassa tutkimukseen osallistuneista aikuiskoulutuksen opetushenkilökunnasta suurin osa (23 vastaajaa eli 57 %) ei ole toteuttanut ympäristöön liittyvien aiheiden opettamista työssään.

Kun vastaajilta kysyttiin mielipidettä siitä ovatko työmarkkinat herkistyneet ympäristöasiantuntemukselle, vastaukset olivat yliopistohenkilökunnalle teetetystä tutkimusta yhtenevämmät: 34 vastaajaa (85%) vastasi ”kyllä”, kaksi (5%) vastasi ”ei” ja neljä (10%) eivät tienneet/osanneet sanoa. Samankaltaisen vastausjakauman tuotti kysymys siitä onko vastaajien mielestä tärkeää, että ympäristöasioita sisällytetään aikuiskoulutuksen kursseihin. Vastaajista 34 (78 %) vastasi ”kyllä”, seitsemän vastasi ”ei” ja kaksi eivät tienneet.

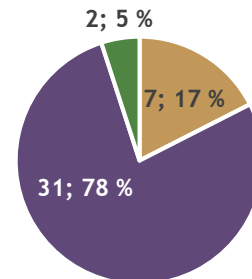
Ovatko työmarkkinat herkistyneet ympäristökysymyksille?

■ Ei ■ Kyllä ■ En tiedä

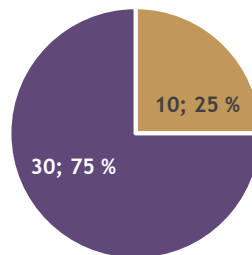
Onko mielestäsi tärkeää sisällyttää ympäristöaiheita aikuiskoulutuksen opetussuunnitelmiin?

■ Ei ■ Kyllä ■ En tiedä

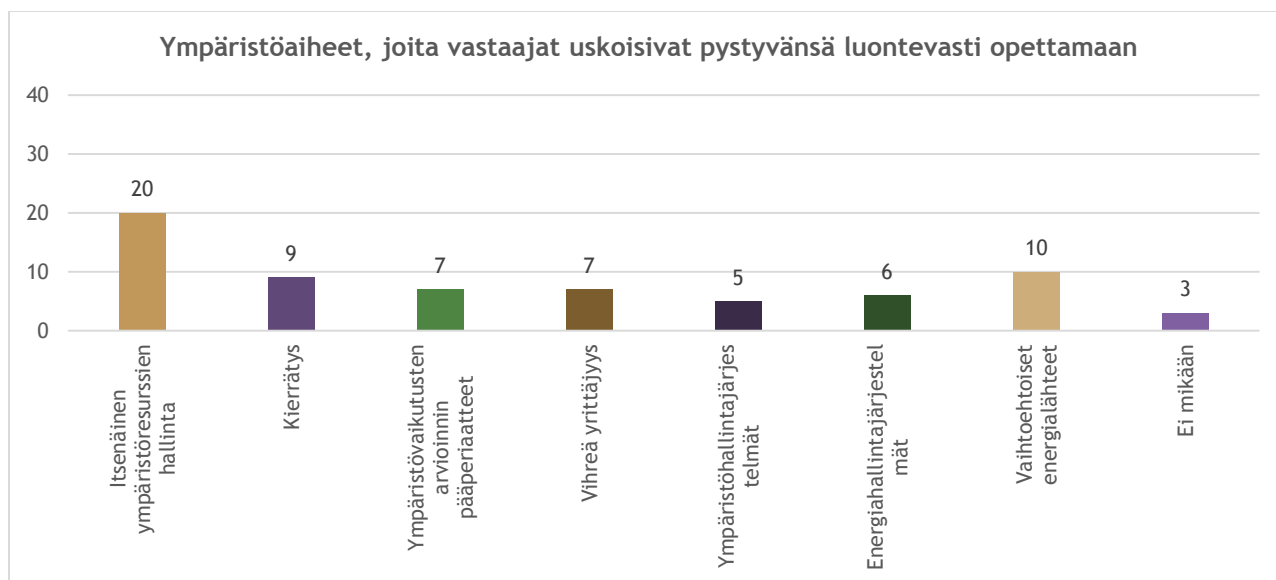
Osaisitko toteuttaa ympäristöaiheista opetusta?

■ En ■ Kyllä

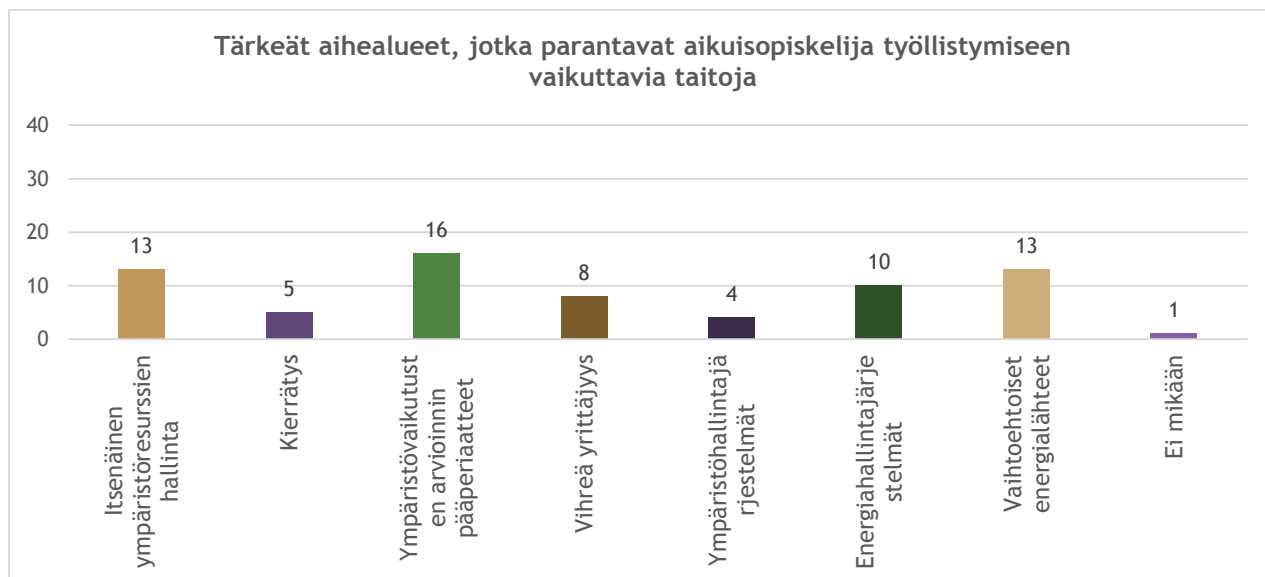

Aikuiskoulutuksen opetushenkilökunnalta kysyttiin myös heidän omasta valmiudestaan kouluttaa ympäristöön liittyviä aiheita. Tulokset osoittavat, että suurin osa vastaajista (75%) uskovat kykenevänsä siihen. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon vastaajien tausta, jonka mukaan yhtä lukuun ottamatta kaikki maltalaiset ja melkein puolet itävaltalaisista tutkimukseen osallistuneesta opetushenkilökunnasta ovat virkansa ja ammattinsa puolesta päteviä kouluttamaan ympäristöaiheita. Tätä tulosta tuleekin tulkita kummankin maan osalta erikseen ja vertailevasti.

Alla oleva kuvaaja ilmaisee vastaajien mielipidettä siitä mitä ympäristöön liittyviä aiheita he uskoisivat pystyvänsä luontevasti opettamaan työssään itse. Eniten vastauksia kerännyt aihe on "itsenäinen resurssien hallinta" (20 valintaa), jota seuraa "vaihtoehtoiset energialähteet" (10 valintaa) ja "kierrätys" (9 valintaa). Muita vaihtoehtoja valittiin keskenään suunnilleen saman verran. Täytyy muistaa, että tulokset heijastavat molempien maiden, Maltan ja Itävallan tuloksia yhteenlaskettuna. Maakohtaisista raporteista käy kuitenkin ilmi maiden väliset erot. Itävallassa kaksi eniten vastauksia saanutta vaihtoehtoa olivat "itsenäinen resurssien hallinta" ja "kierrätys", kun taas Maltalla ne olivat "energianhallintajärjestelmät" ja "itsenäinen resurssien hallinta".

Lopuksi vastaajilta kysyttiin vielä mielipidettä niistä ympäristöaiheista, jotka parantavat aikuisopiskelijan työllistymiseen vaikuttavia taitoja. Yhteenveto vastauksista on esitetty alla olevassa kuvaajassa. Suurinta kannatusta sai vaihtoehto ”ympäristöarvioinnin perusperiaatteet” (16 valintaa) ja sitten vaihtoehdot ”itsenäinen resurssien hallinta” ja ”vaihtoehtoiset energialähteet” (13 valintaa kumpikin). Kahden maan vastausten välillä on jälleen eroja erikseen tarkasteltuna. Itävallassa tärkeimmiksi aiheiksi valikoituivat ”itsenäinen resurssien hallinta” ja ”ympäristöarvioinnin perusperiaatteet” (kumpikin 8 valintaa) ja hyvin tärkeiksi koettiin myös ”kierrätys”, ”Vihreä yrittäjyys” sekä ”ympäristöhallintajärjestelmät” (jokainen 7 valintaa). Maltalla puolestaan tärkeimmiksi valikoituivat ”vaihtoehtoiset energialähteet”, ”ympäristöhallintajärjestelmät” ja ”ympäristöarvioinnin perusperiaatteet”.

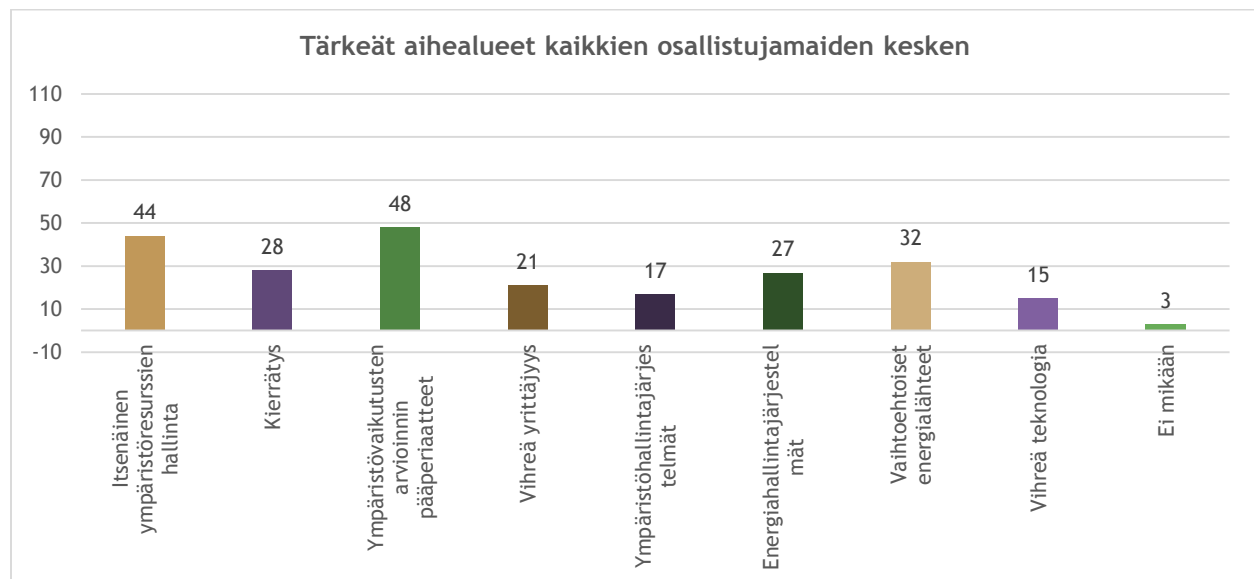
Vastaajat saivat täydentää monivalintakysymystä avovastauksella. Vastaukset olivat muun muassa seuraavanlaisia:

- ☐ Yritysten näkökulmasta houkuttelevia kestävän kehityksen taitoja; tiettyjen alojen erityisosaaminen

- ☐ Ympäristöasiat huomioonottava johtamisjärjestelmä, EMAS (Eco-Management and Audit Scheme)
- ☐ Ympäristöystävällinen rakennustekniikka ja resurssit

3.3 YHTEENVETO KYSELYJEN TULOKSISTA

Kyselytulosten pohjalta tehty analyysit ovat nostaneet esiin EPOQUE projektille hyödyllisiä päätelmiä. Vaikka yliopistojen aikuiskoulutuksen opetussuunnitelmien sisällöissä ympäristöaiheiden suhteen on eroja maiden välillä, ei ole mitään viitteitä siitä että EPOQUE Ympäristöohjelmaa ei pystyisi soveltamaan kaikissa maissa hyvinkin menestyksekkäästi. Alla oleva kuvaaja havainnollistaa kootusti yliopistojen ja aikuiskoulutuksen opetushenkilökunnan mielipiteet siitä mitä ympäristöaiheita oli tärkeää huomioida opetussuunnitelmissa. Tärkeimmäksi aiheeksi nousi ”kierrätys” (yhteensä 48 valintaa) ja seuraavaksi ”itsenäinen resurssien hallinta” (44 valintaa). Vähiten valintoja kohdistui aiheisiin ”Vihreä yrittäjyys” (15 valintaa) ja ”ympäristön hallintajärjestelmät” (17 valintaa).

Tärkein tutkimustuloksista esiin tuleva huomio on, että molempiin kyselyihin vastanneiden yliopisto-opetuksen ja aikuiskoulutuksen ammattilaisten valinnat tärkeimmistä ympäristöaiheista, joita tulisi sisällyttää opetussuunnitelmiin, ovat yhtenevät EPOQUE Ympäristöohjelmaan suunniteltujen ja ennalta valittujen aiheiden kanssa.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

4.1 YLIOPISTOJEN OPETUSSUUNNITELMIIN LIITTYVÄT JOHTOPÄÄTÖKSET

Yliopistojen opintosuunnitelmia tarkastelleen kirjallisuuskatsauksen sekä kyselytutkimuksen pohjalta tehty yhteenveto maittain:

- ☐ **Suomessa** tutkimukseen osallistuneiden yliopistojen opettajakoulutuksen opintosuunnitelmissa oli vain muutamia viitteitä kestävästä tulevaisuuden teemoista. Opetukseen liittyviä konsepteja ympäristöohjelmasta/oppaasta, vihreästä teknologiasta, kestävästä kehityksestä ja uusiutuviista energialähteistä ei ole käytössä lainkaan. Lisäksi ympäristöasioilla ei ole samanlaista painoarvoa yliopistojen, tiedekuntien ja laitosten toimintasuunnitelmissa, opetussuunnitelmissa tai tutkintovaatimuksissa kuin esimerkiksi monikulttuurisuudella ja erityisopetuksella.
- ☐ **Kreikassa** havaittiin isoja eroja kestävästä kehityksestä ja kasvatukseen painottuvien kurssien määrässä tutkimuksessa mukana olleiden yliopistojen ja laitosten välillä. Suurimassa osassa eri yliopistojen opetussuunnitelmia ei ole ympäristöaiheisia sisältöjä, pois lukien alaan keskittyvät ympäristötieteen ja tekniikan oppiaineet. Kyselytutkimus paljasti lisäksi, että isolla osalla yliopistojen opetus henkilökunnasta on puutteita tietämyksessä ja he eivät pidä tärkeänä ympäristöasioiden sisällyttämistä osaksi kursseja.
- ☐ **Italiassa** tarvitaan tekijöitä vauhdittamaan muutosta siinä miten ympäristöasioihin suhtaudutaan yliopistojärjestelmässä. Ympäristökasvatuksen teemojen sisällyttäminen tarjolla oleviin yliopistokursseihin voisi avata uusia näkökulmia kaikille opiskelijoille, jotka pyrkivät kehittämään ympäristöalaaan keskittyvää asiantuntijuuttaan ja ammattiprofiiliaan. Nämä näkymät ja teemat tulisi olla yhtenevät kansainvälisesti asetettujen ympäristökasvatuksen periaatteiden kanssa. Olisi tärkeää alkaa suunnittelemaan tällaista koulutuksen kulkua myös jatko-opinnoissa, missä ei tällä hetkellä ole tarjontaa kiinnostuneille.

Voidaan siis todeta, että maasta riippumatta, ympäristöaiheisia teemoja ei ole huomioitu tarpeiden mukaisesti yliopistojen opetussuunnitelmissa. Tähän vaikuttaa se, että tarve ympäristöstä, energiasta ja muista luonnonvaroista huolehtimiseen on noussut esiin vasta viime aikoina. Muutoksen luonne on kulttuuri- ja elämäntapasidonnainen ja se voidaan saavuttaa ainoastaan sisällyttämällä ympäristökasvatusta kaikille koulutustasoille. On ymmärrettävä, että ympäristöstä huolehtiminen ei voi olla riippuvainen ainoastaan koulutustaustasta tai ammattisuuntauksesta vaan sen on oltava elämäntapa.

4.2 AIKUISKOULUTUKSEN SISÄLTÖIHIN LIITTYVÄT JOHTOPÄÄTÖKSET

Aikuiskoulutuksen opintosuunnitelmia tarkastelleen kirjallisuuskatsauksen sekä kyselytutkimuksen pohjalta tehty yhteenveto maittain:

- ☐ Itävallassa on projektin tavoitteiden mukaisesti selkeästi tarvetta kattavalle ympäristöaiheisiin kursseihin keskittyvälle tarjonnalle. Aikuiskoulutuksen sisällöt Itävallassa kaipaavat kursseja ympäristötietoisuuden laajentamisesta ja kestäväen luonnonvarojen käytöstä, jotta opiskelijoiden taitoja voidaan kehittää vastaamaan työmarkkinoita. Kyselytutkimuksen tuloksista käy ilmi opetussuunnitelmissa huomioon otettavia aiheita, kuten itsenäinen resurssien hallinta, ympäristöarvioinnin perusperiaatteet, vaihtoehtoiset energialähteet ja vihreä yrittäjyys;
- ☐ Maltalla on aikuiskoulutuksen osalta monia mahdollisuuksia kehittää yksilön koulutusta ja ammattitaitoa ympäristöalalla. Asiaankuuluvaa koulutusta tarjoaa kaikki alan suurimmat järjestöt, koulutukseen pääsy on mutkatonta ja tarjonta on kattava. Kirjallisuuskatsauksen osalta kurssitarjonta vaikuttaa monipuoliselta, mutta kyselytutkimus paljasti, että osa vastaajista tuntee kurssien teemojen olevan rajoitettu vaikka kursseja onkin helposti tarjolla. Tämä kertoo tarpeesta kehittää paikallisten aikuiskoulutusta tarjoavien tahojen olemassa olevaa kurssitarjontaa sekä määrällisesti että laadullisesti aikuisopiskelijoiden ammattitaidon laajentamiseksi.

On siis selvää, että EPOQUE Ympäristöohjelma toisi lisäkeinoon aikuiskoulutuksen ammattilaisille riippumatta siitä kuinka laajasti ympäristöteemoja on sisällytetty nykyisiin aikuiskoulutuksen kursseihin. Itävallassa se tarjoaisi erittäin dynaamisen vaihtoehdon työnhakijoille korkean kysynnän aloilla, kehittämällä heidän erityisosaamistaan ja näin ollen antamalla etulyöntiaseman kilpailutilanteissa. Maltan osalta Ympäristöohjelma vastaa kyselytutkimuksessa esiin tulleetseen tarpeeseen laajentaa aikuiskoulutuksen kurssien määrää ja laatua entistä kattavammaksi.

4.3 SUOSITUKSET YMPÄRISTÖOHJELMAN KEHITTÄMISEKSI

Edelliset osiot esittelivät tutkimustuloksia ja niiden valossa tehtyjä johtopäätöksiä ympäristökasvatuksen tilasta ja sisällyttämisestä osana projektin osallistujamaiden korkeakouluopetusta ja aikuiskoulutusta. Yleisenä johtopäätöksenä pystyttiin toteamaan, että opetussuunnitelmien nykyisissä sisällöissä on parantamisen varaa vielä paljon ennen kuin ympäristökasvatuksen voidaan katsoa olevan itsestään selvä osa yksilön koulutusta, oli koulutustasosta tai alasta riippumatta.

Kirjallisuuskatsaus yliopistojen ja aikuiskoulutuksen tarjoajien opetussuunnitelmien sisältöihin paljasti hyvin ympäristöaiheisiin liittyvät puutteet, joita yliopiston ja aikuiskoulutuksen opetushenkilökunnalle tehdyn kyselytutkimuksen tulokset vahvistivat. Toisaalta molemmat tutkimukset korostivat EPOQUE Ympäristöohjelmaan alkuperin valittujen teemojen tärkeyttä ja ennen kaikkea osoittivat aihealueet, jotta tarvitsevat vielä kehittämistä.

EPOQUE Ympäristöohjelman seuraavassa projektityövaiheessa ja julkaisussa yhteistyökumppanien tulisi ennen kaikkea keskittyä seuraaviin kenttätutkimuksissa esiin nousseisiin aihealueisiin:

- ☐ Kierrätys;
- ☐ Itsenäinen ympäristöresurssien hallinta;
- ☐ Vaihtoehtoiset energialähteet;
- ☐ Ympäristövaikutusten arvioinnin pääperiaatteet;

Muut aihealueet (energianhallintajärjestelmät, vihreä yrittäjäyys, ympäristönhallintajärjestelmät ja vihreä teknologia) tulisi myös sisällyttää osaksi kehittäviä Ympäristöohjelman kursseja, sillä ne ovat keino edistää erikoistumista tietyillä aloilla sekä tarjoavat vaihtoehdon intresseiltään laajemmalle joukolle yliopisto- ja aikuiskoulutusopiskelijoita. Tämä tulee eniten esille Suomen Maakohtaisessa Raportissa: konkreettinen tietämys erityisistä ympäristöteemoista ja niiden soveltamisesta ei ole joissakin tapauksissa kovin pitkälle edistynyt. EPOQUE Ympäristöohjelmaa voisi tällaisissa tapauksissa käyttää paitsi koulutuksen työkaluna, myös keinona tuoda ympäristöasiat laajemmalle osallistujajoukolle ja tarjota heille vaihtoehtoja, joita he eivät ole välttämättä osanneet huomioida.

APPENDIX 1: QUESTIONNAIRE FOR UNIVERSITY PROFESSORS

1. Please provide your name (optional).
Use this space to give us your name if you wish to

2. Which country are you from? Please, select the appropriate answer.
 - ☐ Finland
 - ☐ Greece
 - ☐ Italy
 - ☐ Other (please specify): Use this space to specify

3. Please, indicate the age group you belong to by selecting the appropriate answer.
 - ☐ 31-40
 - ☐ 41-50
 - ☐ 50+

4. How many years have you been teaching at the University? Please, select the appropriate answer.
 - ☐ Less than 10 years
 - ☐ 11-15 years
 - ☐ 15+ years

5. Please, indicate the department of the University you are currently teaching in:
Use this space to indicate your department

6. Please indicate which your current rank:
 - ☐ Lecturer
 - ☐ Lecturer with tenure
 - ☐ Assistant Professor
 - ☐ Assistant Professor with tenure
 - ☐ Associate Professor
 - ☐ Professor
 - ☐ Professor Emeritus
 - ☐ Adjunct / Visiting Lecturer or Professor
 - ☐ Other: Please, specify here

7. Please indicate your current position:
 - ☐ Member of University Board
 - ☐ Rector
 - ☐ Dean
 - ☐ Course / studies director
 - ☐ Other: Please, specify here

8. Please indicate whether you are a member of University committee(s) that deal with academic / educational / research / student issues:
☐ Yes: Please, specify here
☐ No
9. Have you ever been involved in teaching an environmentally related topic? If yes, please, specify.
☐ Yes: Please, specify here
☐ No
10. Do you believe that the labour market is now becoming more sensitive in environmental issues?
☐ Yes
☐ No
☐ I don't know
11. How do you rate the incorporation of environmental issues (as a horizontal discipline) in your courses?
☐ Not many related courses are available
☐ Availability is scarce and needs to be enhanced
☐ Some courses are available, but are rather theoretical
☐ Some courses are available and their theoretical part is balanced to the practical one
☐ There are sufficient courses available which are of adequate quality
☐ There are sufficient courses of high quality that correspond to international standards
☐ I don't know
12. Do you think that the incorporation of environmental topics would significantly enhance the employability of your students after graduation?
☐ Yes
☐ No
☐ I don't know
13. Which are the topics you think it is essential to be incorporated in the University curricula? Please, select up to two answers, based on your priorities.
☐ Self-management of resources (i.e. printing habits, water usage, electricity habits, etc.)
☐ Recycling
☐ Basic principles of environmental impact assessment
☐ Green entrepreneurship
☐ Environmental management systems
☐ Energy management systems
☐ Alternative energy sources
☐ Green technology
☐ None
14. You may use the space below to suggest more topics than the ones listed above.

Please, specify here

15. Would you be interested in participating in a blended course for University Professors on the topics mentioned above?

☐ Yes

☐ No

16. Would you like to be informed about the upcoming project activities?

☐ Yes

☐ No

If you replied yes to any or both questions 15 and 16, please fill in your email below.

Use this space to write your email

Thank you very much for your participation

APPENDIX 2: QUESTIONNAIRE FOR ADULT EDUCATION TEACHERS/TRAINERS

1. Please provide your name (optional).
Use this space to give us your name if you wish to

2. Which country are you from? Please, select the appropriate answer.
 - ☐ Austria
 - ☐ Malta
 - ☐ Other: Please, specify here

3. Please, indicate the age group you belong to by selecting the appropriate answer.
 - ☐ Younger than 30
 - ☐ 31-40
 - ☐ 41-50
 - ☐ 50+

4. How many years of overall professional experience do you possess? Please, select the appropriate answer.
 - ☐ Less than 10 years of overall professional experience
 - ☐ 11-20 years of professional experience
 - ☐ 20+ years of professional experience

5. Please, write the type of organisation are you currently involved in:
Use this space to write the type of organisation

6. What is your highest level of education you have accomplished so far? Please, select the appropriate answer.
 - ☐ Higher
 - ☐ Master's
 - ☐ Bachelors
 - ☐ Diploma

7. Please indicate which your current position is.
Use this space to indicate your position

8. How long have you been involved as an adult education trainer/ teacher? Please, select the appropriate answer.
 - ☐ Less than 5 years
 - ☐ 5-10 years
 - ☐ 11-15 years
 - ☐ Over 15 years

9. Which is the most predominant target group of your trainings?
- ☐ Low skilled candidates;
 - ☐ Candidates with some basic skills
 - ☐ Candidates with vocational qualifications, without certificate
 - ☐ Candidates with certified vocational qualifications
 - ☐ Candidates with a diploma
10. What is the main topic of your trainings?
- Use this space for the main topic of your trainings
11. Have you ever been involved in the training of an environmentally related topic? If yes, please, specify.
- ☐ Yes: Please, specify here
 - ☐ No
12. Do you believe that the labour market is now becoming more sensitive in environmental issues?
- ☐ Yes
 - ☐ No
 - ☐ I don't know
13. How do you rate the availability of adult learning environmental related courses in general?
- ☐ There are none available
 - ☐ Availability is scarce and needs to be enhanced
 - ☐ Some courses are available but selection and variation of topics is limited
 - ☐ There are sufficient courses available
 - ☐ I don't know
14. Do you think that the incorporation of environmental topics would significantly enhance the skills of adults to integrate or improve their position in the labour market?
- ☐ Yes
 - ☐ No
 - ☐ I don't know
15. Do you believe you would be in the position to include in your training environmental topics, such as usage of resources, environmental sensitivity, energy consumption, etc.?
- ☐ Yes
 - ☐ No, because: Choose an item.
16. Which is the topic you would feel most comfortable with to include in your training? You may choose up to two replies.
- ☐ Self-management of resources (i.e. printing habits, water usage, electricity habits, etc.)
 - ☐ Recycling
 - ☐ Basic principles of environmental assessment

- ☐ Green entrepreneurship
- ☐ Environmental management systems
- ☐ Energy management systems
- ☐ Alternative energy sources
- ☐ None

17. Which topic do you believe would contribute the most to increasing the employability skills of your trainees/ learners? You may select up to two options. Please, elaborate on the reason of your selection

- ☐ Self-management of resources (i.e. printing habits, water usage, electricity habits, etc.)
- ☐ Recycling
- ☐ Basic principles of environmental assessment
- ☐ Green entrepreneurship
- ☐ Environmental management systems
- ☐ Energy management systems
- ☐ Alternative energy sources
- ☐ Other: Please, specify here

18. Please, suggest another topic, other than the ones listed above?

Use this space to suggest another topic

19. Would you be interested in participating in a blended course for adult education trainers/teachers on the topics mentioned above?

- ☐ Yes
- ☐ No

20. Would you like to be informed about the upcoming project activities?

- ☐ Yes
- ☐ No

If you replied yes to any or both questions 19 and 20, please fill in your email below.

Use this space to write your email, if you wish to

Thank you very much for your participation